జ్ఞానలహరి (2.6.7.ఝ)

1287
8978

వేదాంతగ్రంథమాల

శ్రీ

జ్ఞానలహరి.

THE

JNANA-LAHARI.

EDITED AND PUBLISHED

BY

SUSARLA GOPALASASTRY, B. A.,

First Grade Pleader,

AMALAPURAM,

GODAVARI DISTRICT.

AMALAPURAM:

PRINTED BY PURI VENKATESAM,

PROPRIETOR,

AT THE SARVANI PRESS

1911

PART I.

CONTENTS.

PART II.

NOTICE.

This Journal will hereafter appear *also* in the Deva Nagari type, with the text, its English translation, Sankara's Bhashyam, its English translation and copious notes on the text and Bhashyam.

S. GOPALASASTRY, B. A.
First Grade Pleader
EDITOR.

యే మే మతమిదం నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవాః ।
శ్రద్ధావంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేఽపి కర్మభిః ॥ 31

—— o:——

టీక.

యే = ఏ, మానవాః = మనుష్యులు, శ్రద్ధావన్తః = (నామాటయందు) నమ్మకము కలవారును, అనసూయన్తః = అసూయలేనివారునగుచు, మే = నాయొక్క, ఇదం = ఈ, (అనగా ముందుచెప్పబడిన), మతం = అభిప్రాయమును, నిత్యం = ఎల్లప్పుడును, అనుతిష్ఠంతి = అనుసరించుచున్నారో, తేఽపి = వారునుకూడ, కర్మభిః = పుణ్యపాపరూపకర్మముల చేత, ముచ్యన్తే = విడువబడుచున్నారు.

They too who follow this teaching of mine, always, with faith and without cavilling, are freed from karma.

——:0:——

Com. భాష్యం.

.0.——

యదేతన్మమ మతం కర్మ కర్తవ్యమితి సప్రమాణముక్తం తత్తథా॥ యేను ఇతి॥ యే మే మదీయమిదం మతం నిత్యమనుతిష్ఠంతి అనువర్తంతే మానవాః మనుష్యాః శ్రద్ధావంతః శ్రద్దధానాః అనసూయంతః అసూయాంచ మయి పరమగురౌ అకుర్వంతః ముచ్యంతే తేఽపి ఏవంభూతాః కర్మభిః ధర్మాధర్మాఖ్యైః ॥

Men who follow my teachings always with faith and without calumniating me, the Supereme Guru, the Vasudeva, they too are liberated from karma, good and bad.

—— —:0.——

తాత్పర్యము.

ఫలమునుగోరక ఈశ్వరార్పణప్రీతికొఱకు కర్మచేయవలయునని ఇదివరకు చెప్పినమతమందు శ్రద్ధగలవారై కష్టసాధ్యమయిన దుఃఖరూపమైన కర్మమును చేయమనుచున్నాడేఅని అందరికిని గురుడను, మిత్రుడను, అయిననాయందు దోషారోపణముచేయక దానిని అవలంబించినవారు పాపపుణ్యకర్మములవలనగలుగు నట్టిబంధమునుంచి విడువబడుచున్నారు.

Com. భాష్యం.

కథంపునః కర్మణ్యధికృతేనాజ్ఞేన ముముక్షుణా కర్మ కర్తవ్యమిత్యుచ్యతే మయి దేవే పరమేశ్వరే సర్వజ్ఞే సర్వాత్మని వాసుదేవే సర్వాణి కర్మాణి సంన్యస్య నిక్షిప్య అధ్యాత్మచేతసా వివేకబుద్ధ్యా అహం కర్తేశ్వరాయ భృత్యవత్కరోమీత్యనయా బుద్ధ్యా। కించ నిరాశీః త్యక్తాశీః నిర్మమః మమభావశ్చ నిర్గతో యస్య తస్య సః త్వం నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః వీతసంతాపః విగతశోకస్సన్నిత్యర్థః ॥

In what manner should the ignorant man who is qualified for karma and is desirous of Moksha (liberation) do karma. In me who is the Vasudeva, the Supreme Isvara, the Omniscient and the Atma of all, surrender all karma with the thought of discrimination that, 'I, the agent, perform karma for the sake of Isvara as His servant,

---

తాత్పర్యము.

మోక్షము కర్మముచేత సంపాదింపదగినదికాదు కనుక మోక్షేచ్ఛకల వానికి కర్మము యుక్తముగాదనితలచు కర్మాధికారియును అవివేకియును ముముక్షువును అగువాడు కర్మమునెట్లు చేయవలయునో కృష్ణుడీశ్లోకములో చెప్పుచున్నాడు. సకలకర్మములను సర్వజ్ఞుడును వాసుదేవుడును అగుపరమేశ్వరునియందు ఈశ్వరునికొరకు భృత్యునివలె కర్మము చేయుచున్నాననియెడు వివేకబుద్ధితో సమర్పించి నిష్కాముడవును, మమకారము లేనివాడవును అయి సంతాపరహితుడవై యుద్ధముచేయుము. అనగా వేదచోదితకర్మములను చేయునపుడు అహంకారమమకారరాగద్వేషశోకమోహాదులుండకూడదు.

Notes.

నిరాశీః means freed from desire; నిర్మమః means freed from egoism విగతజ్వరః means devoid of grief.

eternity", from which all beings moveable and immoveable are produced in the order of ether &c, and which having entered all the things born resides in their inmost recess and for the easy comprehension of which the series of the different selfs has been explained, that very Brahma referred to in the above mantra has been described here as the "అన్యోఽంతరఆత్మా ఆనందమయః" "different from this is the inner self of ఆనందమయః". It is but reasonable to suppose that the Manthra and the Brahmana are identical in sense by reason of the absence of mutual contradiction. For otherwise the result of (abruptly) dropping the subject under discussion and the commencement of a new topic, would ensue; nor is any mention made of the existence of the inner self different from the self of bliss, as in the case of the selfs of food &c

On the same ఆనందమయః is based "This same knowledge of భృగు, and వరుణః understood that Bliss is Brahma". Therefore the ఆనందమయః alone is the Paramathma.

- o -

తాత్పర్యము.

తైత్తిరీయోపనిషత్తునందానందవల్లిలో నుపక్రమమున 'బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం, సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ...' అను మంత్రవర్ణములయందు సత్యజ్ఞానానంతవిశేషణముల చేత సర్వాంతరమగు నేబ్రహ్మము నిర్దేశింపబడెనో, ఆకాశక్రమముగా స్థావరాంతమువరకును సర్వభూతములు ఎవనివలన సృజింపబడినవో, ఏబ్రహ్మము సృజింపబడిన సర్వభూతములను ప్రవేశించి హృద్గుహయందున్నవాడో, ఏబ్రహ్మమును తెలిసికొనుటకు పంచకోశాదివివరణము చేయబడెనో, యదియే బ్రహ్మము. 'అన్యోఽంతరఆత్మానందమయః' అను బ్రాహ్మణమందును గానము చేయబడియున్నది. మంత్రబ్రాహ్మణములకు పరస్పరవిరోధాభావముచేత నవి ఏకార్థకములగుట యుక్తము. బ్రాహ్మణము మంత్రముయొక్క వ్యాఖ్యానము. అట్లగు నేకానియెడల అన్నమయాదివర్ణనము సమాప్తికాకుండగానే అవిషయమును త్యజించి విషయాంతరమును గ్రహించునట్లు తలపెట్టును. అట్లనరాదు. గనుక ఆనందమయుడు పరమాత్మయేయని సిద్ధమగుచున్నది.

తత్ = ఆనందం ప్రతి, బ్రహ్మణః హేతుత్వవ్యపదేశాత్ ఆనందమయః పర ఏవ ఆత్మా

15 సూ. మాంత్రవర్ణికమేవచ గీయతే ॥

మాంత్రవర్ణికం ఏవ - చ గీయతే.

--- () ---

టీక.

మాంత్రవర్ణికమేవ = మంత్రాక్షరములచే ప్రతిపాదింపబడిన వస్తువే, గీయతే = బ్రాహ్మణమందు గానము చేయబడుచున్నది, చ = హేతువువలన గూడ నానందమయుడు పరమాత్మయే

(The Anandmah is the Paramathma) also because the same Brahma which is described by the Mantras is sung (in the Brahmana portion).

- () -

Com. భాష్యం.

ఇతశ్చానందమయః పర ఏవాత్మా యస్మాత్ బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరమిత్యుపక్రమ్య సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మేతి। అస్మిన్మంత్రే యత్ ప్రకృతం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానానంతవిశేషణైః నిర్ధారితం। యస్మాదాకాశాదిక్రమేణ స్థావరజంగమాని భూతాన్యజాయంత। యచ్చ భూతాని సృష్ట్వా తాన్యనుప్రవిశ్య గుహాయామవస్థితం సర్వాంతరం యస్య విజ్ఞానాయాన్యోంతర ఆత్మేతి ప్రకాంతం తన్మాంత్రవర్ణికమేవ బ్రహ్మైవ గీయతే। అన్యోంతర ఆత్మానందమయ ఇతి మంత్రబ్రాహ్మణయోరైకార్థ్యం యుక్తం। అవిరోధాత్। అన్యథా హి ప్రకృతహానాప్రకృతప్రక్రియే స్యాతాం। నచాఽన్నమయాదిభ్య ఇవానందమయాదన్యోంతర ఆత్మాఽభిధీయతే। ఏతన్నిష్ఠైవచ సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యేత్యస్మాదానందమయః పర ఏవాత్మా ॥

The ఆనందమయః is the Paramathma; for, there is a Sruti which first says, "He who knows the Brahma attains the Highest" and subsequently declares, "Brahma is truth, knowledge and

(The affix మయట్ denotes abundance) also because Brahma is declared (by Sruti) as the cause of bliss.

———.o———

Com. భాష్యం.

ఇతశ్చ ప్రాచుర్యార్థే మయట్ యస్మాదానందహేతుత్వం బ్రహ్మణో వ్యపదిశతి శ్రుతిః ॥ ఏషహ్యేవానందయాతి ॥ ఆనందయతీత్యర్థః । యోహ్యన్యా నానందయతి సప్రచురానందఇతి ప్రసిద్ధం భవతి ॥ యధా లోకేఽన్యేషాం ధనిక త్వమాపాదయతి స ప్రచురధనఇతి గమ్యతే తద్వత్ । తస్మాత్ప్రాచుర్యార్థేఽపి మ యటః సంభవాదానందమయః పరమాత్మా ॥

The affix మయట్ is to be understood in the sense of abundance also because the Sruti declares Brahma to be the cause of ఆనందం as said in "He alone causes bliss". It is a well known thing that he alone is said to cause bliss to others, who abounds in bliss, just as in the world that man alone who possesses abundant wealth can give wealth to others. Therefore as the affix మయట్ is found to be used in the sense of abundance the word ఆనందమయః denotes the Paramathma alone

- :o -

తాత్పర్యము.

మయట్ప్రత్యయము బాహుళ్యపరమని యుక్త్యంతరముచే సాధింపబడుచున్నది. తైత్తిరీయయుపనిషత్తునందు 'ఏషహ్యేవానందయాతి' ఇతడే ఆనందమును ప్రపంచకమునకిచ్చును అనిచెప్పబడినది. ఆనందపరిపూర్ణుడయినంగాని వాడితరులకు ఆనందమునియ్యలేడు. లోకములో ధనసమృద్ధి గలవాడు ఇతరులకు తగినధనమునివ్వగలడు. గనుక మయట్ప్రత్యయమిచటపరిపూర్ణతను బోధించుటచేత ఆనందమయుడు పరమాత్మయే.

Notes.

మయటః ప్రాచుర్యార్థకత్వే హేత్వంతరమాహ.

The meaning of the sutra is

ఉపనిషత్తుయందు మానుషానందము ముందుగా జెప్పబడి దానికంటె గంధర్వ, దేవ, పితృ, పురందర, బృహస్పతి, ప్రజాపతుల యానందము లొకటికంటె నొకటి శతగుణమధికమని తెలుపబడి పిదప ప్రాజాపత్యానందముకంటె బ్రహ్మానందము శతాధికమని బోధింపబడెను. ఆబ్రహ్మానందముకంటె నధికముగా మరియే యానందమున్నట్లు చెప్పబడియుండకపోవుటచేత నది నిరతిశయానందమని తెలియుచున్నది గనుక పూర్వోక్త మయట్ ప్రత్యయము నిరతిశయానందమునే బోధింపుచున్నది.

Notes.

ఆనందమే బ్రహ్మము తద్వికారము జీవుడు.

స్వస్వరూపముచెడి అన్యమగుట వికారము. ప్రతిపాదకముచే బోధింపబడిన వస్తువు యొక్క ప్రాచుర్యము తెలుపుట ప్రాచుర్యము.

వికారశబ్దాత్ = వికారార్థమయట్ప్రత్యయాత్.

ప్రాచుర్యాత్ = ప్రకృతేర్మయటఆనంద ప్రాచుర్యవాచకత్వాత్.

ప్రకృతి is the radical form of a word to which the affixes forming cases &c., are subjoined.

The argument of the Purvapakshi is as the affix మయట్ denotes modification and as the self of bliss ఆనందమయః is mentioned in the series of అన్నమయ (self of food &c.,) which are subject to modification, the word ఆనందమయః denotes not the Parmathma but only the self subject to modification. The Sidhanti says that the affix మయట్ denotes 'abundance' as in the expression అన్నమయోయజ్ఞః and also from the circumstance that the bliss of Brahma is described as supreme in Thythirya Upanishad.

---

14 సూ. తద్ధేతువ్యపదేశాచ్చ.

తద్ధేతువ్యపదేశాత్ — చ.

—— o ——

టీక.

తత్ = ఆనందమునకు, హేతు = హేతువుగా, వ్యపదేశాచ్చ = శ్రుతిచెప్పుచుండుట వలనను, (మయట్ప్రత్యయము ప్రాచుర్యపరమే).

నందమయశబ్దఇతి చేన్న ప్రాచుర్యార్థేఽపి మయటః స్మరణాత్ ॥ తత్ప్రకృతవ
చనే మయడితిహి ప్రచురతాయామపి మయట్ స్మర్యతే ॥ యథాన్నమయో
యజ్ఞఇత్యన్నప్రచురఉచ్యతే ॥ ఏవమానందప్రచురం బ్రహ్మానందమయ ఉచ్య
తే ॥ ఆనందప్రచురత్వంచ బ్రహ్మణో మనుష్యత్వాదారభ్యోత్తరస్మిన్నుత్తరస్మిన్
స్థానే శతగుణఆనంద ఇత్యుక్త్వా బ్రహ్మానందస్య నిరతిశయత్వావధారణాత్ ॥
తస్మాత్ప్రాచుర్యార్థే మయట్ ॥

Here the opponent contends that the word ఆనందమయః cannot denote the Paramathma; why? Because the word ఆనందమయః is to be understood to denote something different from the original word, viz, a modification, by virtue of the sense of modification denoted by the affix మయట్. Therefore the entity denoted by the word ఆనందమయ is one subject to modification, just as the word అన్న మయ &c, denotes modification This contention is not tenable as the affix మయట్ is known to possess also the sense of abundance i i. it denotes the abundance of what the original word denotes, just as the expression "the sacrifice is అన్నమయ" denotes a sacrifice abounding in food. In the same way the Brahma of abundant bliss is called ఆనందమయః. That Brahma abounds in bliss is clear from the Sruti (in తైత్తిరీయోపనిషత్) which having described the bliss of each of the different classes of beings beginning with man, to be a hundred times greater than the bliss of the immediately preceding class, finally declares the bliss of Brahma to be unbounded and supreme Therefore the affix మయట్ is used in the sense of abundance.

——— o ———

తాత్పర్యము.

పూర్వపక్షివాదము — ఆనందమయశబ్దవాచ్యుడు పరమాత్మ కాడు. మయట్ ప్రత్యయము వికారార్థమును బోధించును. కావున అన్నమయాదులవలెనే, ఆనందమయుడు వికారవిషయుడగు జీవాత్మ. ఈవాదము సరికాదు. ఇచట మయట్ ప్రత్యయము ప్రాచుర్యము అనగా బాహుళ్యార్థబోధకము, యజ్ఞము అన్నమయము అనుచోట అన్నబాహుళ్యముగల యజ్ఞమని అర్థము ఈరీతిగానే ఆనందమయుడనగా ఆనందప్రచురుడని గ్రాహ్యము. మరియును తైత్తిరీయ

link in the chain of bodies beginning with food &c; and lastly the self of bliss is the innermost self and after that no other self is mentioned. Hence the self of Ananda is the Paramathma

Under the Adhykarana named ఆనందమయ, though the word ఆనంద and not ఆనందమయ has been repeated in several Srutis, it refers to ఆనందమయబ్రహ్మ, just as the word జ్యోతిః used under the heading of జ్యోతిష్టోమాధికరణ refers to జ్యోతిష్టోమ sacrifice.

రసః=సారః=ఆనందం.

ఆనందతారతమ్యమీమాంసా.

13 సూ. వికారశబ్దాన్నేతిచేన్న ప్రాచుర్యాత్ ॥

వికారశబ్దాత్ - న - ఇతి - చేత్ - న - ప్రాచుర్యాత్.

టీక.

వికారశబ్దాత్ = వికారార్థమునిచ్చు మయట్ప్రత్యయప్రయోగముండుట వలన, న = ఆనందమయుడు పరమాత్మకాడు, ఇతిచేత్ = ఇట్లంటివేని, న = అది సరికాదు; ఏలనగా, ప్రాచుర్యాత్ = మయట్ప్రత్యయమిచట బాహుళ్యార్థబోధకముగుటవలన.

It it be contended that the word ఆనందమయ does not refer to పరమాత్మ because it is a word denoting a modification (by virtue of the affix మయ which signifies modification), the contention is not sound, because it (the affix మయట్) denotes abundance.

-..O:.-

Com. భాష్యం

అత్రాహ నానందమయః పరమాత్మా భవితుమర్హతి ॥ కస్మాద్వికారశబ్దాత్ప్రకృతివచనాదయమన్యః శబ్దో వికారవచనః సమధిగత ఆనందమయఇతి మయటో వికారార్థత్వాత్తస్మాదన్నమయాదిశబ్దవత్ వికారవిషయఏవాయమమా

నికి ప్రాప్తమగుచుండుటచే వాడు పరమాత్మ యని సిద్ధమగుచున్నది. "సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ" అను తైత్తిరీయప్రతిజ్ఞావాక్యమున నే బ్రహ్మము సూచింపబడినదో ఆపరబ్రహ్మజ్ఞానము కలుగుటకు అరుంధతీన్యాయమున పంచకోశవివరణము చేయబడెను. అరుంధతీనక్షత్రమును చూపించతలచి మొదట తత్సమీపమందున్న నక్షత్రమును అరుంధతియని చెప్పి తుదకు నిజమైన అరుంధతిని చూపించును. ఈ రీతిగా అన్నిటికిని అంతరముగనున్న ఆనందమయాత్మ పరమాత్మయె. ఆనందమయునకు శరీరాద్యవయవకల్పన చేయబడియుండుటచేత వాడు పరమాత్మ కాడను వాదము సరికాదు. ఏలననగా అవ్యవహితపూర్వోపాధియగు విజ్ఞానమయకోశమును పురస్కరించుకొని యవయవకల్పనయున్న అన్నమయాది శరీరపరంపరా ద్వారముగ ప్రసిద్ధమానుడగుటచే శరీరత్వాల్పత్వము నాతనిచే చెప్పబడెను వాడు నిజముగా సంసారివలె శరీరధారియగుట కాదు.

Notes.

సర్వాంతరత్వాత్ = being the innermost of all selfs *i. e*, after which no other self is mentioned.

మూఢాః = [illegible].

లోకబుద్ధిం — most people are dull and obtuse to understand the real self So to teach them easily, the self of food, mind &c, are described.

అత్యంతసంనిహితః is the విజ్ఞానమయకోశ (the self of understanding

Substance of the Bhashyam.

The Sidhanti says that the self of Ananda is the Paramathma. The opponent contends that the self of bliss cannot possibly be the Highest self but only the Jiva who is the traveller in samsara as it is described as possessing embodiness and as having, 'Joy' &c, as its limbs. The Siddhanti says that the attribution of 'Joy' &c, is due only to the immediately preceding limiting condition *i. e.*, the self of understanding విజ్ఞానం, and does not really belong to the real self. It is described as possessing a body because it forms a

justification be made to the objection that the mention of the attributes of joy &c, cannot possibly refer to the Principal Atma. This attribution of joy &c is due to the immediately preceding conditioning vehicle (విజ్ఞాన) and does not really belong to it. So there is no fault. Even the embodiness is attributed to the *self of bliss* because it is found in connection with the series of bodies beginning with food &c. It is not directly attributed to it as in the case of the migrating Jiva Therefore the *self of bliss* is the Highest Atma.

తాత్పర్యము.

పైపూర్వపక్షము ఉపక్రిందరీతిగా ఖండించబడుచున్నది. ఆనందశబ్దము పరమాత్మపరముగా శ్రుతియందు బలుమారు ప్రయోగింపబడియుండుటచేత నానందమయవాచ్యుడు పరమాత్మయే. శ్రుతియందానందశబ్దమునకు అభ్యాసమున్నదిగాని సూత్రమందు జెప్పబడినరీతిని ఆనందమయ శబ్దమునకభ్యాసము లేదని సంశయింపబనిలేదు. ఆనందమయునిగూర్చియే 'రసో వై సః' 'రసగ్ హ్యేవాయం లబ్ధ్వానందీభవతి' అని శ్రుతిచెప్పుటచేత ఆనందమయుడే ఆనందశబ్దవాచ్యుడు. 'ఏష హ్యేవానందయాతి' 'ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ న బిభేతి కుతశ్చన' 'ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్' 'విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ' అని శ్రుతులయందు ఆనందశబ్దము బ్రహ్మపరముగా నుపయోగింపబడుటచేత ఆనందమయుడు పరమాత్మయే. అన్నమయాదులయందు అభ్యాసము చెప్పబడుటచేత అప్రవాహపారములో చెప్పబడుటచేత అన్నమయశబ్దమునకు అభ్యాసము చెప్పుచున్నారను వాదము సరికాదు. ముఖ్యాత్మనుపదేశించుటకై ప్రవర్తించిన తైత్తిరీయోపనిషత్తు లోకబుద్ధ్యనుసారముగా ముందు అన్నమయశరీరమే ఆత్మయని అనువదించి పిమ్మట క్రమక్రమముగా ఒకదానిలోనొకటియున్న ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయ కోశములాత్మలని తెలిపి యన్నిటియంతరమున నానందమయుడున్నట్లు బోధించెను. ఈయానందమయునిలోపల మరియొక్కడుగాని యున్నట్లు చెప్పియుండకపోవుటచేత వాడు ముఖ్యాత్మయని సిద్ధమగుచున్నది. ప్రకరణమువలన ఆనందమయవాచ్యుడు పరమాత్మయని తోచుచున్నను పుచ్ఛవాక్యము శ్రుతివలన నా

తాత్పర్యము.

కట్టెలచేత జ్వలింపచేయబడిన అగ్నియందెప్పుడు జ్వాలచలించునో అప్పుడు ఆవహనీయాగ్నియొక్క దక్షిణోత్తరభాగములయందు ఆహుతులను వ్రేల్చవలయును. అట్లుచేసినయెడల ఆహుతి ప్రక్షేపణరూపమయిన ఈకర్మమార్గము లోకప్రాప్తికొరకైన మార్గము. ఇట్లు శ్రద్ధతో హోమమునొనర్చుటచేత కర్మ బాగుగా నాచరింపబడినదగును.

Notes.

ఆవాపస్థానం is the space between the southern and the northern sides of the Ahavaniya fire, where ghee is poured. ఆహవనీయస్యదక్షిణోత్తరపార్శ్వయోః మధ్యమంఆవాపస్థానముచ్యతే.

యస్యాగ్నిహోత్రమదర్శమపౌర్ణమాసమచాతుర్మాస్య
మనాగ్రయణమతిథివర్జితంచ। అహుతమవైశ్వదేవమవిధి
నాహుతమాసప్తమాంస్తస్య లోకాన్ హినస్తి॥ 3

టీక.

యస్య = యెవనియొక్క, అగ్నిహోత్రం = అగ్నిహోత్రము, అదర్శం = దర్శయను పేరుగల కర్మలేనిదిన్ని, అపౌర్ణమాసం = పౌర్ణమాసమనుకర్మలేనిదిన్ని, అచాతుర్మాస్యం = చాతుర్మాస్యకర్మలేనిదిన్ని. అనాగ్రయణం — సంవత్సరముయొక్క ఆదియందు చేయదగిన అగ్రయణమనుకర్మలేనిదిన్ని, అతిథివర్జితంచ = ప్రతిదినమునున్న అతిథిపూజలేనిదిన్ని, అహుతం = కాలమునందు హోమము చేయబడనిదిన్ని, అవైశ్వదేవం = వైశ్వదేవమనుకర్మలేనిదిన్ని, అవిధినాహుతం = శాస్త్రవిధిప్రకారము హోమముచేయబడనిదిన్ని, (భవతి = అగుచున్నదో), (తత్ = ఆఅగ్నిహోత్రరూపమయిన కర్మ), తస్య = వానియొక్క, ఆసప్తమాన్ = భూలోకముమొదలు ఏడవదియగు సత్యలోకమువరకునుండెడి, లోకాన్ = లోకములను, హినస్తి = నశింపజేయుచున్నది.

He destroys his worlds till the seventh, whose Agnihothra is destitute of Darsa, Pournamasa, Chathurmasyam, Agrayanam, Athidhi, seasonable oblations, Visvadevam, or is performed in violation of the Sastraic injunction.

టీక.

యదా = ఎప్పుడు, అర్చిః = జ్వాల, సమిద్ధే = ఇన్ధనములచేత ప్రజ్వలింపబడిన. హవ్యవాహనే = అగ్నియందు, లేలాయతే = చలించుచున్నదో, తదా = అప్పుడు, ఆజ్యభాగావన్తరేణ = ఆజ్యభాగములయొక్క మధ్యయందు, (ఆవహనీయాగ్నియొక్క దక్షిణోత్తరపార్శ్వములయందు), ఆహుతీః = హోమములను. ప్రతిపాదయేత్ = చేయవలయును. శ్రద్ధయా = ఆస్తిక్యబుద్ధితో, హుతం = హోమముచేయబడినది, సమ్యక్ప్రగణ - బాగుగా చేయ పబడినది (భవేత్ = అగును).

When the flame of fire kindled by fuel is waving, oblations must be put in the space between the two sides where ghee is poured. What is done with due devotion is well done

——— o. ———

Com. భాష్యం

. తత్రాగ్నిహోత్రమేవ తావత్ప్రథమం ప్రదర్శనార్థముచ్యతే సర్వకర్మణాం ప్రాథమ్యాత్ । తత్కథం యదైవేన్ధనైరభ్యాహితైః సమ్యగిద్ధే సమిద్ధే హవ్యవాహనే లేలాయతే చలత్యర్చిస్తదా తస్మిన్కాలే లేలాయమానే చలత్యర్చిష్యాజ్యభాగావాజ్యభాగయోరన్తరేణ మధ్య అవాపస్థాన ఆహుతీః ప్రతిపాదయేత్ప్రక్షిపేద్దేవతాముద్దిశ్య । అనేకాహ ప్రయోగాపేక్షయాహుతీరితి బహువచనం । ఏష సమ్యగాహుతిప్రక్షేపాదిలక్షణః కర్మమార్గో లోకప్రాప్తయే పన్థాస్తస్య చ సమ్యక్కరణం దుష్కరం । విపత్తయస్త్వనేకా భవన్తి ॥

Of the several forms of karma (తత్ర) Agnihothram (Sacred fire) is first treated of to show what it is, as it is the first of all karmas. How is Agnihotra to be performed? When the flame of the fire well kindled by fuel waves, then in the flame so moving, the oblations must be thrown in the space known as అవాపస్థాన, between the places where ghee is poured for the Sake of the Devata. The use of the plural number ఆహుతీః (oblations) is in reference to the performance of the ceremony during many days. (అనేకాహః). This karma-path, which is characterised by the offering of oblations well and properly (సమ్యక్), is the path for the acquisition of good worlds; To perform it *well* is very difficult. Many impediments stand in the way.

యున కోరికగలవారై ఎల్లప్పుడును ఆకర్మలను ఆచరించుడు. ఇదియే మీచేతచే యుబడిన ఆకర్మఫలమును పొందుటకొరకు ఏకైకమైన మంచిమార్గము.

Notes

సంసార.—Samsara is the embodied existence It is the stream of continuous existence subject to the faults of hunger, thirst, hatred love,' disappointment &c,

అవిచ్ఛేదేన=Continuous

సామస్త్యేన - taken as a whole.

అమరః--అక్షయరహితః, అమృతా=నాశరహితః.

వ్యాఖ్యాతావగ్ ·— What Paravidya and Aparavidya are has been shown. First Apara Vidya is taken up because by showing it in its true colours, disgust for it will be created and the real taste for Para Vidya will arise.

త్రేతాయాం;— This is interpreted in two ways త్రేతా may mean the second yuga or age consisting of 1, 266,000 years. *i.e.*, the Treta age; (2) In a sacrifice the prayers of the Rigveda, the Yagur Veda and the Sama Veda are said. The priest who recites the prayers of the Rig Veda is హోతా; the priest who officiates in the sacrifice according to the Yayur Veda is అధ్వర్యుః. This man is the leader in the business, ఉద్గాతా is the reciter of the hyms of the Sama Veda in a loud melodious voice. In the triad (త్రయీ) the three Vedas are combined and according to this త్రయీ the karma is performed "ఋగ్వేదవిహితః పదార్థో హౌత్రం, యజుర్వేదవిహితఆధ్వర్యవం సామవేదవిహిత ఔద్గాత్రం తద్రూపాయాం త్రేతాయాం"

సత్యకామాః:— This is explained in two ways (1) of true (సత్య) wishes; (2) desirous of attaining సత్య Moksha —

లోక means that which is seen or enjoyed *i.e.*, the fruits of karma.

యదా లేలాయతే హ్యర్చి స్సమిద్ధే హవ్యవాహనే ।
తదాజ్యభాగావన్తరేణాహుతీః ప్రతిపాదయేచ్ఛ్రద్ధయాహుతం ॥

formed with the help of హోతా, అధ్వర్యుః, and ఉద్గాతా; or త్రేతాయాం may mean general performed in the త్రేతా age. Therefore you do perform them always. సత్యకామాః means desirous of obtaining the fruits which karma can really give. This is the way to you for the attainment of the fruits of karma. సుకృతస్య means performed by you; the word లోక means what is seen or engoyed; so the fruits of కర్మ are indicated by the term లోకః as they are enjoyed. The drift of the passage is that this is the path for the attainment of the fruits; these karmas such as Agnihothra &c, enjoined in the triad are the path *i. e*, the means for the acquisition of the necessary fruits.

తాత్పర్యము.

పూర్వఖండమందుగల ఋగ్వేదోయజుర్వేదఇతి, అనుమంత్రము మొదలు కొని అపరవిద్య చెప్పబడినది. యత్తదద్రేశ్యమను మంత్రము మొదలు నామరూపమన్నంచ జాయతెఇతి అనెడి మంత్రముయొక్క అంతమువరకు అక్షరస్వరూపుడగు పరమాత్మనుపొందుటకు సాధనమైయున్న పరవిద్య చెప్పబడినది. గనుక ఈ చెప్పబడిన పరాపరవిద్యలకు విషయములగు సంసారమోక్షములను విచారించుటకై ఉత్తరగ్రంథము ఆరంభింపబడుచున్నది. ఆరెండువిద్యలలో రెండవదియగు అపరవిద్యకు విషయమైన కర్త్రాదిసాధనక్రియాఫలభేదరూపమైన సంసారము అనాదియై అనంతమై దుఃఖరూపముగుటవలన ప్రాణులచేత విడువదగినది. ఈసంసారము సమస్తజీవులతో నదీప్రవాహమువలెనే ఎడతెగని సంబంధముకలిగియున్నది. ఇట్టిసంసారమును నశింపజేయుటయే లక్షణముగాగల మోక్షము పరవిద్యకు విషయమైనది. అట్టిమోక్షము అనాదియున్ను, అనంతమున్ను, జరామరణములులేనిదిన్ని, పరమానందరూపమైనదిన్ని, అవ్యయమైనదిన్ని; ఇప్పుడుముందు అపరవిద్యావిషయము చూపింపబడుచున్నది. గనుక అప్రసిద్ధమైన కర్మమార్గము వ్యర్థము కానిది. మహాజ్ఞానసంపత్తుగల వసిష్ఠాది బ్రహ్మఋషులు ఋగ్వాదివేదములయందుపకర్మలను బాగుగచూచియుండిరో అట్టికర్మలు త్రేతాయుగమందు కార్మికులచేత బాగుగానునుష్ఠింపబడినవి. గనుక మీగున్ను కర్మఫలముఃనతిక్రమించక సత్యము

థా మార్గః సుకృతస్య స్వయం నిర్వర్తితస్య కర్మణో లోకే ఫలనిమిత్తం లోక్య
తే దృశ్యతే భుజ్యత ఇతి కర్మఫలం లోక ఉచ్యతే। తత్ప్రాప్త్యై ప్రయోజనాయ మార్గ
ఇత్యర్థః। యాన్యేతాన్యగ్నిహోత్రాదీని త్రయ్యాం విహితాని కర్మాణి తాన్యే
షపంథా అవశ్యఫలప్రాప్తిసాధనమిత్యర్థః॥

The Apara Vidya has been described to be the Vedas with the Angas, in the manthra "తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజుర్వేదః...", In the manthras beginning with :" యత్తదద్రేశ్యం..." and ending with ' నామరూపము క్తః..." the Para Vidya by which the Immortal of the characteristics already mentioned, is comprehended, has been specifically described The subsequent portion is begun to discriminate between the shackles of Samsara and liberation, which are the objects of the two sorts of Vidya respectively. Of these the object of the Apara Vidya is Samsara which is multiform with distinctions of actor, means, action &c , which is beginningless, and endless, which is of the form of misery and as such is to be spurned by every embodied creature; in its aggregate, it is of the form of an unbroken continuity like the current of a river. The object of Para Vidya is Moksha which consists in the cessation of Samsara, which is beginningless, endless, undecaying, imperishable, immortal, fearless, pure and which is of the form of self-realisation, and is the highest bliss and one whithout a second At first the subject of the Para Vidya is treated of because only when it is seen disregard for it arises. To the same effect it will be said "Having examined the Lokas attained by Karma &c,". Moreover there can be no examination of what is not presented to the view; so showing what it is, the manthra "తదేతత్సత్యం...", begins. సత్యం means true; What is that ? The karma, such as Agnihotra &c, which has been disclosed by the manthras themselves, such as the Rigveda, Yajurveda &c, and which has been seen by the intelligent seers (కవయః మంత్రదృశః) like Vasishta and others. This is true as they are the means of attaining the one object of man. తాని means the karmas enjoined in the Vedas and seen by Rishis ; త్రేతాయాం means in the threefold combination of the manthras in which the three Vedas combine in the three modes of actions per-

నకర్మసు, లోకే = ఫలమందు, (ఇక క్రింది లోకశబ్దమునకు కర్మఫలమర్థము). ఏషః = ఇది, పంథాః = మార్గము.

That (the path of karma to be described) is true (not a waste); Those karmas which the *seers saw* in the manthras were much practised in the Thretha age in many ways. Do you perform that karma always with true wishes. This is the way to you, to attain the fruits of karma

— o. —

Com. భాష్యం.

సాంగవేదా 'అపరావిద్యోక్తా ఋగ్వేదో యజుర్వేదో ఇత్యాదినా య
త్తదద్రేశ్యమిత్యాది నామరూపమన్నంచ జాయత ఇత్యంతేన గ్రంథేనోక్తలక్షణ
మక్షరం యయా విద్యయాఽధిగమ్యత ఇతి పరావిద్యా సవిశేషణోక్తా అతఃపర
మనయోర్విద్యయోర్విషయౌ వివేక్తవ్యౌ సంసారమోక్షావిత్యుత్తరో గ్రంథ ఆర
భ్యతే; తత్రాపరవిద్యావిషయః కర్త్రాది సాధనక్రియాఫలభేదరూపః సంసారః
అనాదిరనంతో దుఃఖస్వరూపత్వాత్ ధాతవ్యః ప్రత్యేకం శరీరిభిః సామస్త్యేన
నదీస్రోతోవదవ్యవచ్ఛేదరూపసంబంధః తదుపశమలక్షణో మోక్షః పరవిద్యావి
షయోఽనాద్యనంతోఽజరోఽమరోఽమృతోఽభయః శుద్ధః ప్రసన్నః స్వాత్మ
ప్రతిష్ఠాలక్షణః పరమానందోఽద్వయ ఇతి పూర్వం తావదపరవిద్యాయా విషయ
ప్రదర్శనార్థమారంభః తద్దర్శనే హి తన్నిర్వేదోపపత్తేః తథా చ వక్ష్యతి « పరీక్ష్య
లోకాన్ కర్మచితాన్ " ఇత్యాదినా నహ్యప్రదర్శితే పరీక్షోపపద్యత ఇతి తత్ప్రద
ర్శయన్నాహ తదేతత్సత్యమవితథమ్ కిం తన్మంత్రేషు ఋగ్వేదాద్యాఖ్యేషు
కర్మాణ్యగ్నిహోత్రాదీని మంత్రైరేవ ప్రకాశితాని కవయో మేధావినో వసిష్ఠా
దయో యాన్యపశ్యన్ దృష్టవంతః యత్తదేతత్సత్యమేకాంతపురుషార్థసాధనత్వా
త్తానిచ వేదవిహితాని ఋషిదృష్టాని కర్మాణి త్రేతాయాం త్రయీసంయోగ
లక్షణాయాం హోత్రాధ్వర్యవౌద్గాత్రప్రకారాయామధికరణభూతాయాం బ
హుధా బహుప్రకారం సంతతాని కర్మిభిః క్రియమాణాని త్రేతాయాం హి యు
గే ప్రాయశః ప్రవృత్తాన్యతో యూయం తాన్యాచరథ నిర్వర్తయథ నియతం
నిత్యం సత్యకామా యథాభూతకర్మఫలకామాః సంతః ఏష వో యుష్మాకం పం

Notes.

సర్వజ్ఞః — The distinction between సర్వజ్ఞః and సర్వవిత్ is shown in the commentary itself. The knowledge of Isvara with the vehicle of మాయా is the general knowledge (సామాన్యేన సమష్టిరూపేణ మాయాఖ్యోపాధినా). The knowledge of Isvara manifesting himself as the individual selfs vehicled by nescience in all beings is the specific knowledge and experience విశేషేణ=వ్యష్టిరూపేణ అవిద్యాఖ్యోపాధినా అస్తి

సర్వజ్ఞత్వం — సృజ్యమానసర్వపదార్థాభిజ్ఞత్వలక్షణం.

ఆయాససంతాప — క్లేశరూపం ప్రజాపతీనామివ The Penance of Praja-pati is a business of trouble and exertion.

కార్య - Effect

"సత్త్వప్రధానమాయాయాః జ్ఞానస్య వికారః తదుపాధికం జ్ఞానవికారం సృజ్యమానసర్వపదార్థాభిజ్ఞత్వలక్షణం తపో నతు క్లేశరూపం ప్రజాపతీనామివ".

ప్రథమముణ్డకే—ద్వితీయఃఖణ్డః.

——0.——

తదేతత్సత్యం మన్త్రేషు కర్మాణి కవయో యాన్యపశ్యం
స్తాని త్రేతాయాం బహుధా సన్తతాని। తాన్యాచరథ
నియతం సత్యకామా ఏష వః పన్థాః సుకృతస్య లోకే ॥

——.0:—

టీక.

తదేతత్ = అది, (ప్రసిద్ధమయిన ముందు చెప్పఁబోయెడి కర్మమార్గము), సత్యం = వ్యర్థముకానిది కవయః = జ్ఞానులగు వసిష్ఠాది మహాఋషులు, మన్త్రేషు = ఋగ్యజుస్సామాది మంత్రములయందు, యాని = ఏ, కర్మాణి = అగ్నిహోత్రాదికర్మలను, అపశ్యన్ = చూచిరో, తాని = ఆకర్మలు, త్రేతాయాం = యజ్ఞకర్మయందు, (వేదత్రయసంయోగలక్షణమైన హౌత్రాధ్వర్యవౌద్గాత్రప్రకారములుగల కర్మాధికారభూతమగు యజ్ఞమందు), (త్రేతాయుగమందు), బహుధా = అనేకవిధములుగా, సంతతాని = ఆచరింపబడినవి, (యూయం = మీరు), తాని = ఆకర్మలను, సత్యకామాస్సన్తః = సత్యమైనకోరికగలవారలై, నియతం = నిత్యముగా, ఆచరథ = చేయుడీ, వః = మీకొఱకు, సుకృతస్య = స్వకీయముగాచేయబడి

With a view to conclude what has been already said, this manthra is begun. యః means the entity known as the Immortal of the aforesaid characteristics; సర్వజ్ఞః is one who possesses a general knowledge of all; సర్వవిత్ is one who possesses a specific knowledge of everything in detail; జ్ఞానమయం తపః means the Tapas which is only a modification of knowledge, which is characterised by omniscience and which is not of the form of exertion and trouble. From the omniscient Lord above described the Brahma who is of the form of effect and who is known as the Hiranya Garbha, is produced. Again 'name' in the form "this is Devadattah, Yagnadattah," and 'form' of the nature "this is white, blue," and 'food' in the form of corn &c, are produced. It is to be seen that there is no inconsistency here as what is said here follows the order mentioned in the previous mantara.

తాత్పర్యము.

సమిష్టిరూపమైన మాయయను పేరుగల ఉపాధితోగూడుకొని సామాన్యముగా సర్వమున్ను తెలిసికొనుచున్నటువంటిన్ని, వ్యష్టిరూపమైన అవిద్యయను పేరుగల ఉపాధితోగూడుకొని అనంతమైన జీవభావమునుపొంది సృజింపబడిన సర్వమును విశేషముగా తెలిసికొనుచున్నటువంటిన్ని (సమిష్టివ్యష్టులనగా మాయోపాధితోగూడుకొని ఏకరూపమగు ఈశ్వరుడు సమిష్టియనబడును, అవిద్యోపాధితోగూడుకొని అనేకరూపములైనజీవులు వ్యష్టియనబడును). జ్ఞానమను పేరుగల వికారమగు సత్వప్రధానమాయోపాధికలిగి సృజింపబడిన సర్వపదార్థములను తెలిసికొనుటయేలక్షణముగాగు తపస్సుగల ఆ అక్షరపరబ్రహ్మమునుండి జగత్తునకు సాధారణమైన అవిద్యాకామకర్మభూతసముదాయ బీజాంకురమగు జగదాత్మకమైన ఈపూర్వముచెప్పయుండెడి హిరణ్యగర్భుడను బ్రహ్మయున్ను, దేవదత్తాదినామములున్ను శుక్లపీతాది రూపములున్ను వ్రీహియవాది రూపమైన అన్నమున్ను ఈసమస్తమున్ను పుట్టుచున్నవి.

ప్రథమముణ్డకమునందు ప్రథమఖండము సమాప్తము.

Notes

Sree Krishna has already taught that one qualified for karma should do it without any attachment for its fruits, for the sake of Isvara. This is the teaching of Krishna (మతం).

శ్రద్ధా:—శాస్త్రగురూపదేశేషు అదృష్టార్థ విశ్వాసవత్వం శ్రద్ధావత్వం.

Faith in what has been said by the Guroo or the sastra, regarding an unseen thing is శ్రద్ధా. Here the Guroo is the Lord, the Sastra is the Githa sastra, the unseen thing is the attainment of Moksha through Satwic purity, a thing which is not immediately seen at the time of performing karma.

అసూయ — గుణేషు దోషావిష్కరణం = Finding fault with what is good. In teaching that one should do karma without attachment for its fruits the Lord has really taught what is really conducive to good. But finding fault* with the Lord with the erronious notion that He has taught him to do karma beset with difficulties and cruelty is అసూయ. Arjuna should regard the teaching of Krishna, his friend and guroo, as intended for his highest good.

ముచ్యంతేకర్మభిః :–This may be explained in two ways; a man though doing karma is not bound by it if he does it without any attachment for its fruits He will be free from the current of Samsāra which is the result of karma. Brahmananda says "ఈశ్వరార్పణబుద్ధ్యా కర్మకుర్వన్నలిప్యతే"

Another interpretation:— If one performes karma without attachment, he attains satwic purity of the mind and then the knowledge of Atma springs in him. He then renounces karma. So he is liberated from good and bad karma.

---

*యే త్వేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మేమతం।
సర్వజ్ఞానవిమూఢాంస్తాన్ విద్ధి నష్టానచేతసః ॥ 32

-.0:-

టీక.

యేతు = ఎవరైతే, ఏతత్ = ఈపూర్వోక్తమైన, మే = నాయొక్క, మతం = అభిప్రాయమును, అభ్యసూయన్తః = నిందించుచు, నానుతిష్ఠంతి = అనుసరింపరో, సర్వజ్ఞాన

విమూఢాన్= సగుణనిర్గుణవిషయకములైన సమస్తజ్ఞానములయందును మూఢులైన, తాన్— వారిని, నష్టాన్ = చెడిపోయిన వారినిగా, విద్ధి = తెలిసికొనుము.

But know them who do not follow the teaching of mine carping at it, as inconsiderate and senseless men lost, being deluded in all kinds of knowledge.

———·o·———

Com. భాష్యం.

యేత్వితి॥ యేతు తద్విపరీతాః ఏతన్మమ మతం అభ్యసూయంతః నానుతిష్ఠంతి నానువర్తంతే సర్వేషుజ్ఞానేషు వివిధం మూఢాః తే సర్వజ్ఞానవిమూఢాః తాన్ విద్ధి విజానీహి నష్టాన్ నాశంగతాన్ అచేతసః అవివేకినః॥

తు means those that take to the contrary course, అభ్యసూయంతః carping at it; సర్వేషుజ్ఞానేషువిమూఢాః being ignorant of the several kinds of knowledge; అచేతసః means wanting in discrimination

——:o:——

తాత్పర్యము.

నేను ముందుచెప్పినప్రకారం కర్మములనుజేయక నామతము నెవరునిందింతురో వారు సగుణనిర్గుణాది జ్ఞానము లేనివారై అజ్ఞానులయి
[illegible]తెలిసికొనుము.

Notes.

తు:—This particle denotes a different class of people who have no శ్రద్ధా.

సర్వజ్ఞాన.—సర్వ means all knowledge *i. e*. knowledge of karma of various kinds, of Brahma, and of the nature and attributes of personal and impersonal Brahma, and so on.

నష్టాన్=lost, doomed to destruction *i.e*, deprived of the highest object of life=ధర్మార్థకామమోక్షభ్రష్టాః.

సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేర్జ్ఞానవానపి।
ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కింకరిష్యతి॥ 33

టీక.

జ్ఞానవానపి = సదసద్వివేకజ్ఞానము గలవాడైనప్పటికిని, స్వస్యాః = స్వవిషయమైన, ప్రకృతేః = జన్మాంతరసంస్కారమునకు, సదృశం = అనుగుణముగా, చేష్టతే = సంచరించుచున్నాడు, భూతాని = సకలప్రాణులును, ప్రకృతిం = జన్మాంతరసంస్కారమును యాంతి = పొందుచున్నారు, (తతః = అందువలన), నిగ్రహః = ఇంద్రియజయమును, (లేక) నా యాజ్ఞయును, కింకరిష్యతి = ఏమిచేయగలదు.

Even the man of knowledge acts by virtue of his own nature (ప్రకృతేః); all beings go according to their nature. What shall probibitary injunction avail.?

Com. భాష్యం.

కస్మాత్ పునః కారణాత్ త్వదీయం మతం నానుతిష్ఠంతః పరధర్మమను తిష్ఠంతి స్వధర్మంచ నానువర్తంతే త్వత్ప్రతికూలాః కథం నబిభ్యతి త్వచ్ఛాసనాతిక్రమదోషాత్॥ సదృశమితి॥ సదృశమనురూపం చేష్టతే కస్యాః స్వస్యాః స్వకీయాయాః ప్రకృతేః ప్రకృతిర్నామపూర్వకృత ధర్మాధర్మాది సంస్కారో వర్తమానజన్మాదావభివ్యక్తః సా ప్రకృతిః తస్యాస్సదృశమేవ సర్వో జంతుః జ్ఞానవానపి చేష్టతే కిముత మూర్ఖః తస్మాత్ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి మమవాన్యస్యవా దుర్నిగ్రహాప్రకృతిరితి వాక్యశేషః॥

For what reason do people do others' duties and neglect their own, disregarding thy teachings? Why do they who do not follow thy teachings, not fear the transgression of thy commands— The reason is given in this verse:—

సదృశః means suitable to; స్వస్యాః=one's own; ప్రకృతి or nature is the Samskara (the tendencies due to the impressions) of karma, done in past birth which manifests itself in the persent existence. In conformity with that nature or ప్రకృతి *even the man of knowledge* acts. Needless it to say that a foolish man acts according to his own nature. Therefore all beings go according to their own nature. Of what avail then is the command in the form of injunction, of me or anybody slse? The sense is that nature is uncontrollable.

తాత్పర్యము.

లోకములోవారందరు భగవంతుడనైన నీయాజ్ఞానుసారముగా సంచరించక నీమతమును అవలంబింపనివారై స్వధర్మమును వదలుకొని పరమతమును అవలంబించుటకారణమేమని అర్జునుడు అడుగునేమోయనితలచి కృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు. సదసద్వివేకముకలవాడైనప్పటికిని తనయొక్క స్వభావప్రకారము సంచరించును. ప్రకృతి లేక స్వభావమనగా పూర్వజన్మమందుచేసిన ధర్మాధర్మముల వలన పుట్టినదియును ఈజన్మమునందు ఫలమునిచ్చుటకుగా అభివ్యక్తమైనదియును అయిన సంస్కారము. కాబట్టి నిషేధరూపమయిన నాయాజ్ఞ యేమిచేయగలదు సర్వజంతువులును ప్రారబ్ధానుసారిముగ సంచరింతురు.

Notes

ప్రకృతింయాంతి :— In several births man did karma, good and bad ; the collective past karma is called సంచితం ; Of the collective past కర్మ, that portion of karma which has begun to bear fruit, which is the cause of the present embodiment and which guides the present life is ప్రారబ్ధ; this ప్రారబ్ధ is one's own nature. This ప్రారబ్ధ cannot be averted by any body. It ends with the destruction of the body. " యాంతి=ప్రకృతిపద్భుశంచేష్టాంగచ్ఛంతి అనిచ్ఛన్నపిభూతాని " i. e., Beings follow their nature even against their will.

ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే రాగద్వేషౌ వ్యవస్థితౌ ।
తయోర్నవశమాగచ్ఛేత్తౌహ్యస్య పరిపంథినౌ ॥ 34

——:o:——

టీక.

రాగద్వేషౌ = ఇష్టవస్తువునందలి ప్రీతియును, అనిష్టవస్తువునందలిద్వేషమును, ఇంద్రియస్యేంద్రియస్య = ప్రతింద్రియముయొక్కయును, అర్థే = శబ్దాదివిషయములయందును, వ్యవస్థితౌ = ఉన్నవి, (కావున) హి = ఏకారణమువలన, తౌ = ఆరాగద్వేషములు, అస్య = ఈపురుషునికి, (అనగా మోక్షమునుగోరువానికి), పరిపన్థినౌ = (మేలునుపోగొట్టునవి అగుటచేత) శత్రువులో, (తత్ = ఆకారణమువలన), తయోః = ఆరాగద్వేషములకు, వశం = అధీనత్వమును, నగచ్ఛేత్ = పొందగూడదు.

Likes and dislikes towards sensuous objects abide in every sense. One should not become subdued by them, as they are impediments (in the way of knowledge).

——::o::——

Com. భాష్యం

• యది సర్వే ఆత్మనః ప్రకృతేః సదృశమేవ చేష్టం తేనచ ప్రకృతిశూన్యః కశ్చిదదస్తి తతః పురుషకారస్య విషయానుపపత్తేః శాస్త్రానర్థక్యప్రాప్తౌ ఇదముచ్యతే॥ ఇంద్రియస్యేతి॥ ఇంద్రియస్యేంద్రియస్య వీప్సాయామ్ ద్విరుక్తిః సర్వేంద్రియాణామర్థే శబ్దాదివిషయే ఇష్టే రాగః అనిష్టే ద్వేష ఇత్యేవం ప్రతీంద్రియార్థం రాగద్వేషావవశ్యం భావినౌ తత్రాయం పురుషకారస్య శాస్త్రార్థస్య విషయ ఉచ్యతే। శాస్త్రార్థే ప్రవృత్తః పూర్వమేవ రాగద్వేషయోః వశం నాగచ్ఛేత్ । యాహి పురుషస్య ప్రకృతిస్సా రాగద్వేష పురస్సరైవ స్వకార్యే పురుషం ప్రవర్తయతి యదా తదా స్వధర్మపరిత్యాగః పరధర్మానుష్ఠానంచ భవతి యదా పునః రాగద్వేషౌ తత్ప్రతిపక్షేణ నియమయతి తదా శాస్త్రదృష్టిరేవ పురుషో భవతి న ప్రకృతివశః తస్మాత్తయో రాగద్వేషయోర్వశం నాగచ్ఛేత్ । యతస్తౌ హ్యస్య పురుషస్య పరిపంథినౌ శ్రేయోమార్గస్య విఘ్నకర్తారౌ తస్కరావివ పథః॥

If all beings act in obedience to their own nature and if there is none that is devoid of one's nature, then there would be no roon for personal exertion and the Teachings of the sastra become objectless. The Lord answers in this verse.

As regards sense objects, such as sound &c, likes for agreeable sounds and hatred for disagreeable sounds do necessarily exist. Now it will be shown where personal exertion and the sastras operate. One who intends to follow the teachings ot the Sastra, must not yield to affection and aversion. What we call the nature (ప్రకృతి) of a person prompts him to its course of action, through love or aversion. He then gives up his legitimate duties and follows others' duties. When on the other hand he controls love and hatred by means of its enemy, then he becomes mindful of the sastra only, not being subject to his nature. Therefore one should not fall under the control of love and hatred, as they are the obstacles in the path of Moksha, like thieves in the way.

తాత్పర్యము.

లోకములో ప్రకృతికి లోబడనివాడే లేక, సర్వప్రాణులు ప్రకృతికి లోబడియున్నపక్షమందు పురుషప్రయత్నమునకు సావకాశముండదు శాస్త్రముయొక్క విధినిషేధములు వ్యర్థములగును అని అర్జునుడడుగునేమోయని తలంచి కృష్ణుడు ఈశ్లోకమును చెప్పుచున్నాడు. ప్రతిమనుజుని ప్రకృతి ముందుగా ఇష్టములైన శబ్దాదులయందు రాగమును, అనిష్టములైనపుడు శబ్దాదులయందు ద్వేషమును గలుగజేయుచునే తనకార్యమందు ఆపురుషుని ఎప్పుడు ప్రవర్తింపజేయునో ఆ పురుషుడు తనధర్మమునువిడిచి అన్యధర్మావలంబనమును జేయును. శాస్త్రమునందు ప్రవర్తించినవాడు గురువువలన వేదాంతశాస్త్రముయొక్క తత్వమును తెలిసికొని జాగరూకుడై ముందుగానే రాగద్వేషములకు లోబడనివాడగుచున్నాడు. కనుక ఆచార్యోపదేశమునకును శాస్త్రమునకును ప్రవృత్తికలుగుచున్నది. ఎప్పుడు మనుజుడు రాగద్వేషములకు శత్రువైన వివేకజ్ఞానముచేత రాగద్వేషములను అణచుచున్నాడో అప్పుడు శాస్త్రమనెడి దృష్టిగలవాడే అగుచున్నాడుగాని ప్రకృతికి అధీనుడుకాడు. కాబట్టి మోక్షమార్గప్రతిబంధకములైన రాగద్వేషములను జయించుము.

Notes.

Love and hatred for the objects of the senses abide in every sense. Every sense wishes to come in contact with the agreeable object and to shun the disagreeable object. One's own nature acts only through love or hatred. So love or hatred precede the performance of all actions. A man of murderous nature always likes to commit murders before he commits murder; he must have a liking for the act. So love for the act precedes the perpetration of the act. Before one's own nature operates, the wise man must control love or hatred; he will then be mindful of the sastra. Here lies man's undependent exertion and the Sastra's purpose. In the case of one who is under the sway of love and hatred, the Sastra will have no opdration, as he acts according to his natural inclination,

పరిపంథినౌ:— love and hatred for sensuous objects make a man unmindful of the teachings of the sastra and the instruction of the Guroo and thus lead him astray; the enemy:–knowledge and Viragyam are the enemies to false knowledge which is the origin of love and hate.

The sense of the verse is

విషయస్మరణాదినా రాగద్వేషపుత్రాప్రద్యానవహితం పురుషమనర్థేఽతి గంభీరే స్రోతసీవ ప్రకృతిర్బలాత్ ప్రవర్తయతి శాస్త్రంతు తతః ప్రాగేవ విషయేషు రాగద్వేషప్రతిబంధకే పరమేశ్వరభజనాదౌ తం ప్రవర్తయతి తతశ్చ గంభీరస్రోతఃపాతాత్ పూర్వమేవ నావమాశ్రిత ఇవ నానర్థం ప్రాప్నోతి.

శ్రేయాన్స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ ।
స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః ॥　　35

టీక.

స్వనుష్ఠితాత్ = చక్కగా నాచరింపబడిన, పరధర్మాత్ = ఇతరవర్ణాశ్రమములకుతగిన ధర్మముకంటె, విగుణః = గుణములేనిదైనను, స్వధర్మః = తనదువర్ణాశ్రమములకుతగిన ధర్మము, శ్రేయాన్ = శ్రేష్ఠమైనది, స్వధర్మే = తనయొక్క వర్ణాశ్రమములకు తగినధర్మమునందు, నిధనం = మరణము, శ్రేయః = ఉత్తమము, పరధర్మః = ఇతరవర్ణాశ్రమములకు తగిన ధర్మము భయావహః = (నరకపాతాదులచేత) భయమును కలిగించునట్టిది.

Better one's own duty though destitute of merit, than the duty of others well performed. Better is death in the discharge of one's own duty. The duty of another causes fear.

——— 0 ———

Com. భాష్యం.

యత్తు రాగద్వేషప్రయుక్తః మన్యతే శాస్త్రార్థమప్యన్యథా పరధర్మోఽపి ధర్మత్వాదనుష్ఠేయ ఏవేతి తదసత్ ॥ శ్రేయానితి॥ శ్రేయాన్ ప్రశస్యతరః స్వధర్మః స్వకీయధర్మః విగుణోఽపి విగతగుణోఽపి అనుష్ఠీయమానః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ సాద్గుణ్యేన సంపాదితాదపి స్వధర్మే స్థితస్య నిధనం మరణమపి శ్రేయః పరధర్మే స్థితస్య జీవితాత్ తస్మాత్ పరధర్మో భయావహః నరకాదిలక్షణం భయమావహతీతి ॥

A man who is subject to love and hatred may misunderstand the sense of the sastra and say that he may follw the duty of another because that is also a duty. This is not right.

One's own duty though performed without merit is better than other's duty well performed and productive of merit. Better is death for one in the discharge of his duty than living while doing the duty of another; for, the duty of another leads to danger in the shape of hell &.c ,

———— 0 ————

తాత్పర్యము

రాగద్వేషముకలవాడు శాస్త్రముయొక్క అర్థమును వేరుగాఆలోచించి ఇతరవర్ణాశ్రమధర్మములుకూడ ధర్మములేగనుక స్వధర్మములవలెనే అనుష్ఠింపదగినవేయని తలచుటన్యాయముకాదని ఈశ్లోకముచెప్పుచున్నది. పలోపము లేకుండ ఆచరింపబడిన పరధర్మముకంటె కొంచము లోపముకలుగునట్లుగా ఆచరింపబడిన స్వధర్మము శ్రేష్ఠము. స్వధర్మమును తిరస్కరించి పరధర్మమునవలంబించుటచేత స్వధర్మత్యాగదోషమును అందువలన నరకమును కలుగును. పరధర్మాచరణ చేయుచు జీవించుటకంటె స్వధర్మాచరణమందు చచ్చుట మేలు.

Notes.

విగుణః= devoid of గుణ or virtue.

స్వధర్మ.— Fighting is the duty of Kshathriya class to which Arjuna belongs. Mendicancy is allowable to Brahmin caste. Arjuna might say that mendicancy is as much a duty as fighting is and that he would follow it. This verse is a reply to it.

అర్జున ఉవాచ.

అథ కేన ప్రయుక్తోయం పాపం చరతి పూరుషః ।
అనిచ్ఛన్నపి వార్ష్ణేయ బలాదివ నియోజితః ॥ 36

టీక.

వార్ష్ణేయ = ఓకృష్ణుడా, అథ = అయితే, అయం = ఈ, పూరుషః = పురుషుడు, అనిచ్ఛన్నపి = ఇచ్ఛలేనివాడైనప్పటికిని, బలాత్ = బలాత్కారముగా, నియోజితఇవ = ని

యమింపబడినవానివలెనే, కేన = దేనిచేత, ప్రయుక్తః = ప్రేరేపింపబడినవాడై, పాపం = పాపమును, చరతి = ఆచరించుచున్నాడు.

Being prompted by what, O Varshneya, does a man perform sinful karma though unwilling, as it were by force constrained?

—— o ——

Com. భాష్యం.

యద్యపి అనర్థమూలం ధ్యాయతో విషయాన్ రాగద్వేషౌ హ్యస్యేతి పరిపంథినావితి చోక్తం విక్షిప్తమనవధారితంచ యదుక్తం తత్సంక్షిప్తం నిశ్చితంచేదమేవేతి జ్ఞాతుమిచ్ఛన్ అర్జునఉవాచ జ్ఞాతేహి తస్మిన్ తదుచ్ఛేదాయ యత్నం కుర్యామితి॥ అథేతి॥ అథ కేన హేతుభూతేన ప్రయుక్తస్సన్ రాజ్ఞేవ భృత్యః అయం పాపం కర్మ చరతి ఆచరతి పూరుషః పురుషః స్వయమనిచ్ఛన్నపి హేవార్ష్ణేయ బలాదివ నియోజితః రాజ్ఞేవేత్యుక్తో దృష్టాంతః॥

Although the source of evil has been shown in the verse "ధ్యాయతో విషయాన్ పుంసః..." (2 Ad. 62 V.) and in "ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే" (3 Ad. 34 V), in different ways, at different places, in a general way yet wishing to know in a concise and definite way that it is so, Arjuna asks. For, when it is known efforts would be made to erradicate it. Prompted by what, does a man do sinful karma though himself reluctant to do, like a servant by the order ofhis king?

తాత్పర్యము.

లోకములో ప్రతిమానవుడును పాపము చేయను అనియెడు కోరికలేనివాడైయుండియును బలాత్కారముగా రాజుచేత ప్రేరేపి పబడినవానివలె పాపమునుచేయుచున్నాడు కారణమేమి? ఇదివరకే అ. 2. శ్లో. 62, అ. 3. శ్లో. 34. అనుశ్లోకములచేత అనర్థకారణము అనేకస్థలములయందు అనేకవిధములుగా జెప్పబడినను, సంగ్రహముగాను నిశ్చయముగాను చెప్పబడినయర్థము అదేయని తెలిసికొనుటకు అర్జునుడు ఈప్రశ్నముచేసెను. అనర్థకారణము ఇదేయని నిశ్చయముగా తెలిసినయెడల దానిని పోగొట్టుకొనుటకు తగినప్రయత్నము చేయబడును.

Notes

బలాదివ:— Although people are not willing to do a particular act yet they are constrained to do it by the orders of the king. So a man though he knows a particular act to be siuful does it against his will.

అనర్థమూలం:— The source of evil is love and aversion.

వార్ష్ణేయ:—This epithet is used to denote that Krishna being born in వృష్ణి race to which Arjuna's mother belongs will kindly explain the truth to him; or the knowledge of the self which rains the supreme bliss is called వృష్ణి. The Lord that is comprehended by వృష్ణి (knowledge) is వార్ష్ణేయ.

శ్రీభగవానువాచ.

కామఏష క్రోధఏష రజోగుణసముద్భవః ।
మహాశనో మహాపాప్మా విద్ధ్యేనమిహ వైరిణం ॥ 37

—:o.—

టీక.

ఏషః = ఇప్పుడు నీచేతఅడుగబడిన హేతువు, రజోగుణసముద్భవః = రజోగుణము కారణముగాగల, కామః = కామము, ఏషఏవ = ఈకామమే, క్రోధః = (ఒకానొకనిచే ప్రతిహతమైన) క్రోధరూపముగా, (పరిణమతే = పరిణమించుచున్నది), (మరియును) ఏషః = ఈకామము, మహాశనః = అధికమైనభక్షణముకలది, మహాపాప్మా = అధికమైన పాపమే స్వరూపముగాగలది, (కాపున) ఏనం = ఈకామమును, ఇహ = ఈమోక్షమార్గము నందు, (లేక) సంసారమునందుండి మోక్షమునుగోరువానికి, వైరిణం = శత్రువునుగా, విద్ధి= తెలిసికొనుము

It is desire, it is wrath which is born of the quality of Rajas, which is a great consumer, and is of the form of great sin; know that to be the enemy here.

—::o.—

Com. భాష్యం

శృణు త్వం వైరిణం సర్వానర్థకరం యం త్వం పృచ్ఛసీతి॥ శ్రీభగవానువాచ॥ శ్లో॥ ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసశ్శ్రియః। జ్ఞానవైరాగ్యయో

శ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీంగనా ॥ ఇతి ఐశ్వర్యాదిషట్కం యస్మిన్వాసుదేవే నిత్య
మప్రతిబంధేన సామస్త్యేన చ వర్తతే ॥ శ్లో॥ ఉత్పత్తిం ప్రళయంచైవ భూతానా
మాగతిం గతిం। వేత్తి విద్యామవిద్యాంచ సవాచ్యో భగవానితి ॥ ఉత్పత్త్యాది
విషయకజ్ఞానంచ యస్య స వాసుదేవో వాచ్యో భగవానితి॥ కామ ఇతి॥ కామ ఏ
షఏష సర్వలోకశత్రుః యన్నిమిత్తా సర్వానర్థప్రాప్తిః ప్రాణినాం సఏష కామః
ప్రతిహతః కేనచిత్ క్రోధత్వేనైవ పరిణమతే అతః క్రోధోఽప్యేషఏవ; రజోగుణస
ముద్భవః రజశ్చ తద్గుణశ్చ రజోగుణః స సముద్భవో యస్య సకామో రజోగుణ
సముద్భవః కామోహ్యుద్భూతో రజః ప్రతిపురుషం ప్రవర్తయతి తృష్ణయా హ్య
హం కారిత ఇతి దుఃఖినాం రజః కార్యే సేవాదౌ ప్రవృత్తానాం ప్రలాపః శ్రూయ
తే। మహాశనః మహదశనం యస్యేతి మహాశనః అతఏవ మహాపాప్మా కామేన
హి ప్రేరితః పాపం కరోతి అతో విద్ధ్యేనం కామం ఇహ సంసారే వైరిణం ॥

The enemy of the world is desire which holds all the beings in its sway and which is the source of all evil in it. Desire is anger itself inasmuchas it manifests itself as wrath, when it is thwarted by some one. రజోగుణసముద్భవః means born of the quality of Rajas, or it may mean the source of the quality of Rajas For, desire generating the quality of Rajas prompts one to action. We hear miserable men engaged in servitude which is the effect of Rajas, say "I have been prompted to act by greedy desire". Desire is the great consumer as many objects are its food. It is therefore very sinful, for, men led by desire commit sins. Therefore know this desire to be the enemy in Samsara (ఇహ)

——.o:——

తాత్పర్యము.

లోకములో ప్రతిమానవుఁడును పాపము చేయవలయునని యెంత కోర్కె లేనివాఁడైనను ఏ కారణము చేత చేయుచున్నాఁడో కృష్ణుఁడీశ్లోకములో చెప్పుచున్నాఁడు. కామము కారణము అది సర్వానర్థమును కలిగించునది. సర్వప్రాణులకును శత్రువు. కామము ఒకానొకనిచేత అడ్డుపరుపబడెనేని క్రోధరూపముగా బరిణమించును. కామక్రోధములు రజోగుణమువలన గలిగినవి, లేక రజోగుణములకు

కారణములు. అనగా కామము పుట్టినతోడనే రజోగుణమును ప్రవర్తింపజేయుచు పురుషుని కర్మమునందు ప్రవర్తింపజేయును. కావుననే రజోగుణకార్యములగునే వానులయందు ప్రవర్తించినవాడు ఆశచేత కామముకలవాడనై ప్రవర్తించితి నని వ్యసనమునుపొందును. కామము యోగ్యత్వాయోగ్యత్వవిచారణలేకయే అనేకవిషయములయందు ప్రవేశించుటచేత మహాశనః అనిపిలువబడినది. కామము అధికమైనపాపస్వరూపము. ఏలననగా కామవశ్యుడు లోకములో పాపకర్మచేయును. కామము మోక్షమునకు శత్రువు.

Notes.

భగవాన్:—" ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య ధర్మస్య యశసశ్శ్రియః।
వైరాగ్యస్యాథ మోక్షస్య షణ్ణాం భగఇతి ॥"

One that possesses always the above six attributes or the following six is భగవాన్

"ఉత్పత్తింప్రళయంచైవ భూతానామాగతింగతిం
వేత్తివిద్యామవిద్యాంచ".

Desire and its modification wrath is the enemy of man and a great impediment in the path of Moksha It is a huge evil and is all sinful as under its sway the most heinous sins are committed. Desires are never satisfied by gratification "నజాతుకామఃకామానాముప భోగేనశామ్యతి".

రజోగుణసముద్భవః:—The effect of Rajas is actvity, of Thamas is indifference and of Satwa is knowledge.

ధూమేనావ్రియతే వహ్నిర్యథా దర్శోమలేనచ।
యథోల్బేనావృతోగర్భస్తథా తేనేదమావృతం ॥ 38

——:o:——

టీక.

యథా = ఏప్రకారముగాను, ధూమేన = (సహజమైన) పొగచేత, వహ్నిః = అగ్ని ఆవ్రియతే = కప్పబడుచున్నదో, యథా = ఏప్రకారముగాను, మలేన = మాలిన్యముచేత, ఆదర్శశ్చ = అద్దమున్ను, ఆవ్రియతే = కప్పబడుచున్నదో, యథా = ఏవిధముగాను, ఉల్బేన = మావిచేత, గర్భః = గర్భము, ఆవృతః = కప్పబడెనో, తథా = ఆప్రకారముగా, తేన — ఆకామముచేత, ఇదం — ఈజ్ఞానము, ఆవృతం కప్పబడెను.

As fire is enveloped by smoke, as a mirror is covered by dust, as the foetus uterus is wrapped up by the amnion, so *this* is enveloped by it.

———o:———

Com. భాష్యం.

ఇత్థం వైరీతి దృష్టాంతైః ప్రత్యాయయతి॥ ధూమేనేతి॥ ధూమేన సహజేనావ్రియతే వహ్నిః ప్రకాశాత్మకః అప్రకాశాత్మకేన యథా చాదర్శో మలేన యథోల్బేనచ జరాయునా గర్భవేష్టనేన ఆవృతః ఆచ్ఛాదితో గర్భస్తథా తేనేద మావృతం ॥

In this verse Sree Krishna shows by illustrations how desire is the enemy As fire which is self-luminous is enveloped by smoke which is non-luminous and co-existent.......

——— o ———

తాత్పర్యము.

కాముడు సంసారమందు శత్రువని దృష్టాంతములచేత కృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు. సహజమైనదియును ప్రకాశరహితమైనదియును అయిన ధూమముచేత ప్రకాశాత్మకముగు అగ్ని ఆవరింపబడినట్లుగాను, మాలిన్యముచేత అద్దము, మావిచేత గర్భము ఆవరింపబడినట్లును, జ్ఞానము కామముచేత ఆవరింపబడెను.

Notes.

Smoke is *dark and Co-existent* (సహజేనధూమేన); dust upon mirror is *incidental* (ఆగంతుకేన); a membrane covers an embryo *all round* (సర్వతోనిరుద్ధః). In all these three ways knowledge is enveloped by desire. Desire in its initial and natural condition exists along with the subtle Jiva which is the traveller in Samsara, from its ante-natal period and is therefore co-existent.

ఆవృతం జ్ఞానమేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా ।
కామరూపేణ కౌంతేయ దుష్పూరేణానలేనచ ॥ 39

——.:o::——

టీక.

కౌంతేయ = ఓ అర్జునుడా, దుష్పూరేణ = దుఃఖముచేత నింపదగినదియును, అనలేన = తృప్తిలేనిదియును, కామరూపేణ = ఇచ్ఛారూపమైనదియును, జ్ఞానినః = జ్ఞానికి,

నిత్యవైరిణా = సర్వకాలములయందున్ను శత్రువును, (అయిన) ఏతేన = ఈకామము చేత, జ్ఞానం = జ్ఞానము, ఆవృతం = కప్పబడెను.

Knowledge is enveloped by this constant foe of the wise, which is of the form of desire and is insatiable and satisfiable with difficulty.

———:'O'.———

Com. భాష్యం.

కింపునః తదిదం శబ్దవాచ్యం యత్తాదృ- మేనావృతమిత్యుచ్యతే॥ ఆవృతమి తి॥ ఆవృతం జ్ఞానమేతేన ఆవృతమేతేన జ్ఞానం జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా జ్ఞానీ హి పూర్వమేవ జానాతి అనేనాహమనర్థే ప్రయుక్త ఇతి అతో దుఃఖీచ భవతి నిత్య మేవ తేనాసౌ జ్ఞానినో నిత్యవైరీ నతు మూర్ఖస్య సహి కామం తృష్ణాకాలే మి త్రమివ పశ్యన్ తత్కార్యే దుఃఖే ప్రాప్తే జానాతి తృష్ణయాహం దుఃఖి త్వమాపాదితఇతి న పూర్వమేవ అతో జ్ఞానినఏవ నిత్యవైరీ కింరూపేణ కామరూ పేణ కామఇచ్ఛైవ రూపమస్యేతి కామరూపః తేన దుష్పూరేణ దుఃఖేన పూర ణమస్యేతి దుష్పూరః తేనానలేన నాస్యాలం పర్యాప్తిర్విద్యతఇత్యనలః తేనచ॥

What is the thing denoted by the word ఇదం (this) in the previous verse? the present verse gives the answer.

జ్ఞానినోనిత్యవైరిణా.—The man of wisdom knows that he was *prompted to do the evil act*, even before the enjoyment of the fruits of his action and so always feels sorry. Therefore desire is the constant enemy of the wise alone, not of the ignorant. For, the latter, at the time they cherish a desire for objects, regard 'desire' as their friend and when the painful results of their acts are experienced *then* only they know that they were led to that miserable plight by thirst, and not before; wherefore desire is the *constant* enemy of the *wise alone*. It is of the form of desire (ఇచ్ఛా). దుష్పూరేణ means filled or satisfied with great difficulty; అనలేన means that which does not know "enough" (అలం–satisfaction).

తాత్పర్యము.

పైశ్లోకమునందలి 'ఇదం' శబ్దముచేత చెప్పబడిన పదార్థమేదియో దానిని కృష్ణుడు చెప్పుచున్నాడు. జ్ఞానికే కామము సర్వకాలములయందును శత్రువు; జ్ఞాని ముందుగా అనగా కామముకలిగినకాలమందె అనర్థములలోపడితినని తెలిసికొని దుఃఖముకలవాడగును. మరియును తరువాతకూడ దుఃఖముకలవాడగును. అవివేకి ఆశకాలమందు ఆశను మిత్రునివలె చూచును. ఆకామముయొక్క ... దుఃఖము కలిగినకాలమందుమాత్రమే ఆశచేత దుఃఖముకలవాడై ... దుఃఖించును. గనుక జ్ఞానికే నిత్యవైరి కామము. కామము ఇష్టప్రాప్తిని ... ముచేత చేయును. ... ను అనలము అనగా అలం (తృప్తి) ఎక్కడలేదో అది అనలము. కామము అనలము అనగా ఎన్నివిధములగుఫలములు కలిగినను తృప్తిని పొందదు.

Notes.

... —In the dominion of desire there is nothing like "enough" as desires are not satisfied by gratification, the more desires are gratified, the more they multiply; satisfaction of desire is always attended with difficulty.

ఇన్ద్రియాణి మనోబుద్ధిరస్యాధిష్ఠానముచ్యతే ।
ఏతైర్విమోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినం ॥ 40

— o —

పదా.

ఇన్ద్రియాణి = ఇన్ద్రియములును, మనః = మనస్సును, బుద్ధిః = బుద్ధియును, అస్య = ఈకామమునకు, అధిష్ఠానం = ఆశ్రయము, (స్థితి = స్థలమని), ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది ... = ఈకామము, ఏతైః = ఈ ఇన్ద్రియములచేత, జ్ఞానం = జ్ఞానమును, ఆవృత్య = కప్పి, దేహినం = దేహాభిమానియగు జీవుని, విమోహయతి = నానావిధములుగా మోహింపచేయుచున్నది.

The senses, the mind, and the Reason are said to be its rest; having enveloped wisdom with these, it deludes the resident in the body

Com. భాష్యం.

కిమధిష్ఠాయచ పునః కామో జ్ఞానస్యావరణత్వేన వైరీ సర్వలోకస్యేత్యపేక్షాయామాహ జ్ఞాతేహి శత్రోరధిష్ఠానే సుఖేన శత్రునిబర్హణం కర్తుం శక్యత ఇతి॥ ఇంద్రియాణీతి॥ ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధిశ్చ అస్య కామస్యాధిష్ఠానం ఆశ్రయః ఉచ్యతే ఏతైరింద్రియాదిభిరాశ్రయైర్విమోహయతి వివిధం మోహయత్యేషకామః జ్ఞానమావృత్య ఆచ్ఛాద్య దేహినం శరీరిణం ॥

If it be asked where desire which is said to be the enemy of all by reason of its enveloping knowledge, has its seat, the Lord replies that senses &c are the seat; for, if the seat of the enemy is known, it becomes possible to destroy it easily. అస్య means 'of the desire;' అధిష్ఠానః means 'seat'; ఏతైః means by the senses &c. which are its seat; ఏషః means desire: దేహినం means the embodied entity, ఆవృత్య means enclosed.

తాత్పర్యము.

ఇంద్రియములును, మనస్సును, బుద్ధియును ఈకామమునకు ఆశ్రయమని చెప్పబడును. ఆకామము ఈఇంద్రియములచేత జ్ఞానమునుకప్పి దేహాభిమానిని అనగా దేహమే నేనని తలచుమానవుని నానావిధములుగా మోహపెట్టుచున్నది.

Notes.

The seat of desire is given for two reasons; (1)without any place to stand upon desire cannot begin its operations. (2) If the seat of the enemy is known, he can be easily vanquished. "తస్య అధిష్ఠానం కథయన్ జయోపాయమాహ." "కామస్య నిరాశ్రయస్య కార్యత్వాభావం మత్వా కామాశ్రయం దర్శయతి".

తస్మాత్త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ ।
పాప్మానం ప్రజహిహ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనం ॥ 41

త్రుతీయో ధ్యాయః

టీక.

హే భరతర్షభ = ఓ అర్జునుడా, హి = ఏ కారణమువలన, కామః = (ఇంద్రియమనోబుద్ధులు ఆధారముగాగల) కామము, విమోహయతి = మోహపెట్టుచున్నదో, తస్మాత్ = ఆ కారణమువలన, త్వం = నీవు, ఆదౌ = మొదట, ఇంద్రియాణి = ఇంద్రియములను, నియమ్య = నిగ్రహించి, జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనం = ఆత్మజ్ఞానమును, అనుభవజన్యజ్ఞానమును, (పరోక్షజ్ఞానమును, అపరోక్షజ్ఞానమును), నశింపజేయునదియును, పాప్మానం = పాపాచారములుకలదియును, (అయిన) ఏనం = కామమును, ప్రజహి = లేకుండగావిడువుము.

Therefore do thou, O best of the Bharatas, subdue the senses first and cast off this sinful thing which destroys Jnana and Vijnana.

---o---

Com. భాష్యం.

యతఏవం॥ యస్మాత్॥ తస్మాత్త్వమింద్రియాణ్యాదౌ పూర్వమేవ నియమ్య భరతర్షభ పాప్మానం కామం ప్రజహి పరిత్యజ ఏనం ప్రకృతం వైరిణం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనం జ్ఞానం శాస్త్రతః ఆచార్యతశ్చ ఆత్మాదీనామవబోధః విజ్ఞానంవిశేషతః తదనుభవః తయోర్జ్ఞానవిజ్ఞానయోః శ్రేయఃప్రాప్తిహేత్వోర్నాశనం నాశకం తన్నాశనం ఆత్మనః పరిత్యజేదిత్యర్థః॥

ప్రజహి means abandon. హి means యస్మాత్ *i. e.*, because the desire seated on the senses & deludes in many ways,

తస్మాత్ – Therefore; ఏనం means the subject of the present discussion. Jnana is the knowledge of the self and other things derived from the Sastra and Guroo. Vijnana is the specific knowledge or personal experiences gained on Contemplation &c., after the acquisition of knowledge from the Sastra and the teacher. Throw off from you the destroyer of జ్ఞాన and విజ్ఞాన which are the means for the acquisition of Moksha, the highest good.

---:o.---

తాత్పర్యము.

ఏ కారణమువలన ఇంద్రియమనోబుద్ధులు ఆధారముగాగలకామము మోహపెట్టుచున్నదో ఆకారణమువలన నీవుముందుగా ఇంద్రియములను నిగ్రహించి పరోక్షాపరోక్షజ్ఞానములకు చేటగు కామమును విడిచిపెట్టుము.

Notes

జ్ఞానం and విజ్ఞానం are explained in two ways: జ్ఞానం means the knowledge of the self gained from the శాస్త్ర and ఆచార్య (2) విజ్ఞానం=తదనుభవః= self realisation gained from contemplation &c., "జ్ఞానం శాస్త్రాచార్యోపదేశజం విజ్ఞానం నిదిధ్యాసజం" or (1) జ్ఞానం=the knowledge of the self; (2) విజ్ఞానం is the konwledge of other things, derived from the Sastra "జ్ఞానం-ఆత్మవిషయం, విజ్ఞానం శాస్త్రీయం". Unless mind is first controlled no good can be obtained anywhere.

ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహు రింద్రియేభ్యః పరం మనః ।
మనసస్తు పరాబుద్ధి ర్యోబుద్ధేః పరతస్తు సః ॥ 42

టీక.

(ఇంద్రియాణాం — జ్ఞానస్థానములు), ఇంద్రియాణి — ఆయా మొదలయిన యింద్రియములు, పరాణి — (దేహముకంటెను) శ్రేష్ఠములయినవి, (ఇతి — ఇట్లని), ఆహుః — చెప్పుచున్నారు, తథా — అట్లాగానే, మనః = మనస్సు, ఇంద్రియేభ్యః — ఇంద్రియములకంటె, పరం — ఉత్కృష్టమయినది, (ఇతి — ఇట్లని, ఆహుః — చెప్పుచున్నారు, మనసస్తు — మనస్సుకంటెను, బుద్ధిః — బుద్ధి, పరా — శ్రేష్ఠమైనది, (ఇతి — ఇట్లని, ఆహుః — చెప్పుచున్నారు, యస్తు — ఏయాత్మయైతే, బుద్ధేః — బుద్ధికంటెను, పరతః — శ్రేష్ఠమైనవాడో, సః — ఆయాత్మ, పరః — (అన్నిటికంటెను) శ్రేష్ఠమైనది, (ఇతి — ఇట్లని), ఆహుః — చెప్పుచున్నారు.

They say that senses are higher (than the body); higher than the senses is manas Budhi is higher than the manas. One who is even higher than Budhi is He.

Com. భాష్యం.

ఇంద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య కామం శత్రుం జహీహీత్యుక్తం తత్ర కిమాశ్రయః కామం జహ్యాదిత్యుచ్యతే॥ ఇంద్రియాణీతి॥ ఇంద్రియాణి శ్రోత్రాదీని పంచ దేహం స్థూలం బాహ్యం పరిచ్ఛిన్నం చాపేక్ష్య సౌక్ష్మ్యాంతరత్వ వ్యాపిత్వాద్య పేక్ష్య పరాణి ప్రకృష్టాన్యాహుః పండితాః తథేంద్రియేభ్యః పరం మనః సంకల్ప వికల్పాత్మకం తథా మనసస్తు పరాబుద్ధిః నిశ్చయాత్మికా తథా యస్సర్వదృశ్యేభ్యో బు

శ్రీమద్భాష్యము:

య్యాం తేభ్యోఽప్యభ్యంతరో యః దేహినం ఇంద్రియాదిభిరాశ్రయైర్యుక్తః కామో జ్ఞానావరణద్వారేణ మోహయతీత్యుక్తం । స బుద్ధేర్ద్రష్టా పరమాత్మా ॥

It has been said that " first control the senses & c., and cast off the enemy, namely desire ". It will be shown here where one should rest and shake off desire; men of wisdom say that the five senses of hearing &c., are, in reference to their being more *subtle*, *internal* and *extensive in activity*, greater than the physical body which is gross, external and limited in the sphere of activity; likewise Manas which is composed of volition and doubt is superior to the senses. Budhi or understanding which is of the form of *determination* is superior to Manas. So He who is beyond all perceivable things ending with Budhi, and regarding whom, the resident in the body, it has been said that desire taking its stand on the senses &c deludes by way of enveloping wisdom, and who is the witness of all, is greater than Budhi.

తాత్పర్యము.

ఇంద్రియములను ముందుగా నిగ్రహించి శత్రువగు కామమును జయింపుమని చెప్పబడినది. దేనిని ఆశ్రయించి కామమును జయింపవలయునో కృష్ణుడు ఈశ్లోకముచేత వివరించి చెప్పుచున్నాడు. శ్రోత్రాదీంద్రియములు సూక్ష్మములును, లోపలనుండునవియును, వ్యాపకములును అగుటచేత, స్థూలమును వెలుపలనుండునదియున్ను, పరిమితికలదియును అగు దేహముకంటె శ్రేష్ఠములయినవి. ఇంద్రియములకంటె సూక్ష్మమును వ్యాపకమును అయినదగుటచేత సంకల్ప వికల్పాత్మకమగు మనస్సు గొప్పది. మనస్సుకంటె నిశ్చయాత్మకమగు బుద్ధి గొప్పది. ఇంద్రియముల తోగూడుకొని ఏ కామము జ్ఞానమును కప్పివైచి దేహాభిమానియయిన యేపురుషుని మోహపెట్టుచున్నదో అట్టిపురుషుడు దృశ్యములయిన దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులకన్నిటికిని ద్రష్ట (చూచువాడు) కనుక శ్రేష్ఠుడు. ఈలాగునపండితులు చెప్పుచున్నారు

Notes.

The sphere of action of the senses of perception and action is greater than that of the body, and that of the mind is greater than

that of the senses The term పంచ (five) in 'five senses' denotes the five senses of action also. "పంచేతిజ్ఞానేంద్రియవత్ కర్మేంద్రియాణ్యపి వాగాదీని గృహ్యంతే".

దేహినం:—The word దేహినం (embodied being) denotes the Atma which identifies itself with the body దేహినమితి దేహిశబ్దో ఆత్మా; it means "దేహాభిమానీ". This is the witness which is necessarily greater than the thing witnessed.

ఏవం బుద్ధేః పరం బుధ్వా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా ।
జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదం ॥ 43

హే మహాబాహో = ఓ యర్జునుడా, ఏవం = ఈప్రకారముగా, బుద్ధేః = బుద్ధికంటె, పరం = వ్యతిరిక్తుడైన, ఆత్మానం = ఆత్మను, జ్ఞాత్వా = తెలిసికొని, ఆత్మనా = (పరిశుద్ధమైన) మనస్సుచేత, ఆత్మానం = మనస్సును, సంస్తభ్య = లెస్సగా నిగ్రహించి, దురాసదం = దుఃఖముచేత బొందదగినదియును, కామరూపం = కామస్వరూపమైనదియును, (అయిన) శత్రుం = శత్రువును, జహి = చంపుము.

Thus knowing Him as higher than Budhi, controlling the *self* with the *self*, slay thou, O mighty armed, the enemy in the shape of desire, which is hard to overcome.

Com. భాష్యం

ఏవమితి॥ ఏవం బుద్ధేః పరం ఆత్మానం బుధ్వా జ్ఞాత్వా సంస్తభ్య సమ్యక్ స్తంభనం కృత్వా స్వేనైవాత్మనా సమ్యక్సమాధాయేత్యర్థః । జహ్యేనం శత్రుం హే మహాబాహో కామరూపం దురాసదం దుఃఖేనాసదః ఆసదనం ప్రాప్తిర్యస్య తం దురాసదం దుర్విజ్ఞేయానేకవిశేషమితి ॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే శ్రీమద్భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
కర్మయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

Thus understanding the Parmathma as greater than Budhi and having restrained the self by the self *i e.*, having comprehended the self by means of purified mind, slay thou the enemy in the shape of desire. It is hard to overcome desire by reason of its multifarious qualities.

———.o.———

తాత్పర్యము.

ఈప్రకారముగా పరమాత్మ బుద్ధికంటె వ్యతిరిక్తుడని తెలిసికొని పరిశుద్ధాంతఃకరణముచేత, ఆత్మను తననుగా తెలిసికొని తనశత్రువును సంసారమునకు కారణమును అయిన కామమును నిశ్శేషముగా జయింపుము, కామము విషయాభిలాష మహాశనత్వము మొదలుగాగల యనేకవిశేషములు కలుగుటచేత దుర్జ్ఞేయము.

భగవద్గీతయందున్న మూడవఅధ్యాయము సమాప్తము.

Notes.

The Lord concludes the subject by saying that conquest over desire can be made by the knowledge of the self, preceded by the control of the senses. "ఇంద్రియాది సమాధానపూర్వకమాత్మజ్ఞానాత్ కామజయో భవతి".

దుర్జ్ఞేయ...మ—Several qualities of desire such as మహాశనత్వం &c. (being insatiable &c,) which are hard to conquer.

" అనేకవిశేషాః మహాశనత్వాదయః "

the obect of the 3rd Adhyaya.

The main object of the Gita is to teach the devotion to the self-knowledge. The subject of the 3rd Adhyaya, Karmayoga, is important as it is the sure means to Moksha. The means is as important as the end, so it is fully treated in the 3rd Adhyaya. It is not

incidentally introduced. The last verse has reference to the conquest of desire, as the renunciation of desire is itself Moksha; Karmayoga is ఉపాయ, and Jnana-yoga is ఉపేయ; ఉపాయభూతా కర్మనిష్ఠాప్రాధాన్యేనోక్తా, ఉపేయాత్తత్ జ్ఞాననిష్ఠాగుణత్వేన...

మహాబాహో —This word indicates that Arjuna is fit to conquer the foe of desire.

